

Bländarinställningar och skärpedjup

Bländaren

Bländaren kan liknas vid ögats pupill. Det är den öppning som släpper in ljus genom kamerans lins och in till sensorn som skapar bilden – ju större bländaröppning desto mer ljus.

När du vill påverka din kameras bländare och därigenom **skärpedjupet** i bilden använder du programläget A eller AV på programratten, heter olika på olika kameramärken.

(Har du en kompaktkamera eller tar bilderna med mobilen är det inte säkert att du kan reglera bländarinställningen alls. Effekten på skärpedjupet blir också mycket mindre märkbar om du inte har en systemkamera.)

Bländarvärdet anger hur stor bländaröppningen är, och värdet är ”omvänt”. Ett **lågt** tal anger **stor** bländaröppning och kameran släpper då alltså in mycket ljus, medan ett **høgt** bländarvärde ger **liten** bländaröppning och släpper in lite ljus.

Bländarvärdet anges i **f-tal**. Bländarens **standardsteg** är

f/1 - f/2,8 - f/4 - f/5,6 - f/8 - f/11 - f/16 - f/22 och f32, ibland ännu högre.

Vilka bländarsteg i den här serien du har tillgång till beror på *vilket objektiv* du har på kameran.

(Själva det digitala kamerahuset kan hantera bländarsteg mellan f1.0 och f91.)

Längst fram på objektivet står vilka bländarvärden det ”klarar av”. Har du zoomoptik ändras oftast den största möjliga bländaröppningen när du zoomar in och ut och det är därför det finns två siffror, t.ex. 1/4.5 - 5,6.

Det betyder att objektivets största möjliga bländare är 4,5, men i inzoomat läge når den bara ner till 5,6.

Ett bra *utgångsläge* för bländaren brukar vara att blända ner två steg från maximal öppning för den optik du använder. Har objektivet f4 som lägsta bländarvärde ställer du alltså kameran på f8. Du har då valt ett bra medelvärde att utgå ifrån och du får bra skärpa över hela bildytan.

Bländarvärden

Normal bländare

f8 är en normal bländaröppning och är ofta ett bra utgångsläge man kan ställa in för att ha kameran klar. Bländare 8 ger bra skärpa och ett normalt *skärpedjup* som varken är kort eller långt. Du kan använda f5,6 - f 8 för att:

- Få bra skärpa
- Få medellånga slutartider
- Ha ett bra utgångsläge för bländarvärdet

Stor bländare

Använder du ett lågt bländarvärde – alltså stor bländaröppning - behöver kameran öppna slutaren kortare tid för att skapa en bild.

Bländare f1,4 – f4 är stora bländaröppningar och ger stor ljusmängd, men de ger å andra sidan ett kort skärpedjup – mer om detta snart. Du kan använda stor bländare för att:

- öka ljusmängden och därigenom förkorta slutartiden
- få oskärpa i vissa valda områden i bilden

Liten bländare

Om du använder högt bländarvärde (f11 – f36) får du en liten bländaröppning och därigenom ett långt skärpedjup. Detta kan kräva långa slutartider eller bra ljus, och oftast måste man använda stativ. Du kan använda liten bländare när du vill:

- minska på ljusmängden
- ha långa slutartider, t.ex. för att skapa rörelseoskärpa i bilden
- ha skärpa över hela bilden från förgrund till bakgrund

Skärpedjup

Vi tycker att vi har skärpa i hela vårt synfält när vi ser, men det är inbillning. Om du fäster blicken långt bort kommer föremål i din närhet att bli suddigare. Detsamma gäller med föremål längre bort om du i stället fokuserar på någonting nära dig.

Skärpedjup betecknar det område inom bilden som är skarpt. Skärpedjupet kan vara **långt** eller **kort**. Ibland kan du se att förgrunden och/eller bakgrunden i ett foto är oskarp. (Detta kan naturligtvis vara en effekt man vill uppnå, men det är också bra att veta hur man undviker den!

Den första bilden är tagen med största möjliga bländaröppning och dessutom inzoomad. Bakgrunden blir oskarp och stör inte motivet i förgrunden.

I den andra bilden har en liten bländaröppning gett ett mycket långt skärpedjup. Detaljerna är skarpa ända från stenarna i förgrunden till skogsremsan längst bort.

(Foto: Sofi Sundmar)

Med **bländaren** kan du påverka bilden på så sätt att ett lågt bländarvärde gör huvudmotivet skarpt och bakgrunden oskarp – kort skärpedjup - men ett högre bländarvärde ger skärpa åt hela bilden.

Skärpedjupet blir också kortare **ju närmare motivet** man kommer – våga alltså ”krypa nära” om du vill ha riktigt kort skärpedjup som t.ex. i ett makrofoto!

Vid naturfoto använder man sig ofta av det korta skärpedjupet för att betona detaljerna. För att ytterligare förkorta skärpedjupet kan du dessutom **zooma in** om du har ett zoomobjektiv.

Bild 1: Här ser man tydligt hur skärpedjupet förändras med bländarens inställning.

Den här serien är fotograferad med 67 mm brännvidd. Stativ var nödvändigt eftersom slutartiden för det sista fotografiet blev över 3 sekunder, och den hade inte gått att ta på fri hand.

Fokus i alla tre bilderna ligger på vitlöken.

- I första bilden är bländaröppningen mycket stor, och du kan se att både lökskalet i förgrunden och blommönstret i bakgrunden är oskarpa.
- I mellanbilden är skärpedjupet lite längre eftersom bländaren är inställd på ett mellanläge – lökskalet och mönstret i bakgrunden börjar bli lite skarpa.
- Den sista bilden med den minsta bländaröppningen har skärpedjup i hela bildplanet.

ÖVNING :

- Placera ett litet föremål på t.ex. ett bord med ett par meter till bakgrunden (som inte får vara helt slät, då blir det ingen märkbar effekt).
- Placera kameran på stativ eller något annat som gör att den står stadigt.
- Välj programläge A eller AV (bländarförval) på programratten
- Öppna bländaren så mycket det går (välj ett så lågt bländarvärde som möjligt)
- Zooma in så mycket objektivet klarar av utan att bländarvärdet höjs
- Flytta nu stativet till optimal plats. Gå nära föremålet utan att motivet kommer utanför bilden
- Låt kameran mäta ljus och avstånd till föremålet med sin automatik.

- Ställ om *objektivet* till Manuell så att skärpan behålls på samma punkt. Då behöver inte kameran mäta avståndet för varje bild i serien du ska ta.

Ta tre bilder av samma motiv.

- en med den största möjliga bländare ditt objektiv klarar av: f1.8 - f4
- en med normal bländare: f8-11
- en med minsta möjliga bländare: f16-32

Överför gärna bilderna till datorn och jämför dem. Nu bör du se tydlig skillnad på skärpedjupet i bilden.

